

Mottagare:

fi.remissvar@regeringskansliet.se

fi.ofa.dof.remissor@regeringskansliet.se

[se](#)

Diarienummer: Fi2025/01969

Handläggare: Ellen Åberg

e-post: ellen.berg@afasi.se

telefon: 08-545 663 66

Remissvar Anpassningar till AI-förordningen. Säker användning, effektiv kontroll och stöd för innovation SOU 2025:101

Afasiförbundet i Sverige

Afasiförbundet och Talknuten är en medlemsorganisation för barn, unga och vuxna med afasi eller språkstörning/DLD, samt deras anhöriga. Vi arbetar för att alla ska kunna kommunicera, vara delaktiga i samhället och ta del av sina rättigheter - oavsett språkliga eller kommunikativa svårigheter.

Vad är afasi?

Afasi är en språklig funktionsnedsättning som uppstår efter en hjärnskada, oftast vid stroke, olycka eller hjärntumör. Varje år får ungefär 7 000-10 000 personer i Sverige afasi efter stroke eller annan hjärnskada. Många av dem är i arbetsför ålder.

Afasi kan påverka:

- att tala och hitta ord
- att förstå vad andra säger
- att läsa, skriva och ibland räkna

Det är också vanligt med trötthet, kognitiva svårigheter eller andra följder av hjärnskanan.

Afasi ser olika ut för olika personer. Därför behövs tydlig, tillgänglig och anpassad kommunikation för att alla ska kunna vara delaktiga.

Vad är språkstörning/DLD?

Språkstörning/DLD (Developmental Language Disorder) är en medfödd funktionsnedsättning som påverkar förmågan att förstå, använda och bearbeta språk. Internationell forskning visar att 7-8 % av alla barn och elever – ungefär två i varje klass – har språkstörning/DLD, och 1-2 % har grav språkstörning.

Språkstörning/DLD kan innebära svårigheter med:

- att förstå och uttrycka tal
- att läsa och skriva
- att bearbeta information och hålla saker i minnet
- att svara snabbt och hänga med i samtal

DLD är en livslång funktionsnedsättning, även om språket fortsätter att utvecklas. Det förekommer också ofta tillsammans med exempelvis dyslexi, ADHD eller autism.

Varför vår målgrupp berörs av AI-reglering

Både personer med afasi och personer med språkstörning/DLD har rätt till information och kommunikation som de kan förstå, bearbeta och använda - oavsett om det sker via människor eller AI-system.

När AI används i kontakter med myndigheter, skola, vård och andra viktiga samhällsfunktioner krävs därför att systemen är:

- begripliga
- språkligt tillgängliga
- anpassade efter olika kommunikationsbehov
- möjliga att använda tillsammans med stöd som tal-till-text, text-till-tal och tydligt språk

Det är utifrån detta perspektiv som vi lämnar våra synpunkter på SOU 2025:101.

1. Sammanfattning

Afasiförbundet välkomnar förslagen i SOU 2025:101 om svensk anpassning till EU:s AI-förordning men anser att perspektivet för personer med kommunikativa funktionsnedsättningar (till exempel afasi och språkstörning/DLD) måste förtydligas och säkras i svensk rätt, särskilt i fråga om:

- Begriplighet och tillgänglighet i alla AI-system som används av offentlig sektor och i välfärdens tjänster (krav på lätt språk, alternativ kommunikation, tal-till-text/text-till-tal, multimodala gränssnitt).

- Konsekvensbedömningar av grundläggande rättigheter som uttryckligen inkluderar risk för digitalt utanförskap och kommunikativa barriärer vid utformning, upphandling och drift av högrisk-AI.
- Tillsyn, marknadskontroll och sanktionsmöjligheter som omfattar även offentliga aktörer, med uppdrag att följa upp faktisk begriplighet och användbarhet för personer med afasi och språkstörning/DLD i verkliga situationer.
- Delaktighet från funktionsrättsrörelsen i PTS reglerings- och vägledningsarbete, i den nationella AI-sandlådan och i framtagandet av föreskrifter och standarder.

Vi föreslår därför konkreta kompletteringar i den nya lagen och förordningen som utredningen föreslår (se avsnitt 4).

2. Bakgrund och utgångspunkter

EU:s AI-förordning (EU) 2024/1689 är direkt tillämplig från 2 augusti 2026 och ställer bland annat krav på transparens, användarinformation och grundläggande rättigheter. Den riskbaserade modellen omfattar förbud, högriskkrav och transparenskyldigheter (bland annat vid system som interagerar med människor), med syfte att värna hälsa, säkerhet och grundläggande rättigheter, inklusive icke-diskriminering och tillgänglighet.

SOU 2025:101 föreslår en ny svensk kompletterande lag och förordning, utser Post- och telestyrelsen (PTS) till samordnande marknadskontrollmyndighet, inför sanktionsbestämmelser (inkl. mot myndigheter) samt etablerar regulatorisk sandlåda för AI.

Afasiförbundet ser stor potential i AI för tillgängliga medier och kommunikationsstöd (tal-till-text, text-till-tal, förenklad text), men dessa nyttor uppstår först när systemen är universellt utformade, begripliga och användbara för personer med afasi - vilket kräver uttryckliga krav, tillsyn och uppföljning.

2.1 Ställningstagande i relation till Funktionsrätt Sveriges remissvar

Afasiförbundet ställer sig bakom Funktionsrätt Sveriges remissvar över SOU 2025:101 och delar deras bedömning att funktionsrättsperspektivet behöver förstärkas i den nationella anpassningen till AI-förordningen. Utöver våra egna synpunkter vill vi

särskilt lyfta följande delar av deras yttrande som är viktiga även för personer med afasi och språkstörning/DLD:

1. CRPD som tydlig grund för svensk AI-reglering

Funktionsrätt Sverige betonar att FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (CRPD) bör vara en självklar utgångspunkt. AI-reglering måste bygga på universell utformning, tillgänglighet och skydd mot diskriminering, något som inte tydliggörs i SOU:n men är avgörande för kommunikativ delaktighet.

2. Klagorätt enligt artikel 85 i AI-förordningen

Vi delar Funktionsrätt Sveriges syn att Sverige behöver införa rätt att klaga och erkännas som part vid ärenden om AI-system. Utan en sådan mekanism riskerar personer med kommunikativa funktionsnedsättningar att sakna reella möjligheter att tillvarata sina rättigheter.

3. Nationellt AI-råd med civilsamhällets representation

Vi stödjer förslaget om att inrätta ett nationellt AI-råd där civilsamhället finns representerat på lika villkor med andra aktörer. Detta skulle förbättra insyn, delaktighet och rättssäkerhet i frågor som rör AI:s användning i samhället.

4. Anta internationell standard för tillgänglig AI – Kanada som förebild

Funktionsrätt Sverige lyfter Kanada som pionjär genom att ta fram världens första standard för Accessible and Equitable AI Systems, framtagen genom statlig finansiering och inkluderande processer. De föreslår att Sverige antar denna standard som vägledande nationellt. Afasiförbundet stödjer detta förslag, eftersom en etablerad internationell standard skulle ge konkreta, praktiska riktlinjer för att säkerställa att AI fungerar för alla – även för personer med afasi och språkstörning/DLD.

3. Våra huvudsakliga synpunkter på SOU 2025:101

3.1. Stärk begriplighet och tillgänglighet i den kompletterande lagen

Bedömning: Utredningen beskriver AI-förordningens transparens- och informationskrav och ansvarsfördelning, men saknar bindande nationella preciseringar om tillgänglighet och kommunikativ begriplighet i användargränssnitt och dokumentation till slutanvändare, särskilt inom offentlig sektor. (Se till exempel kap. 4.4

om transparenskyldigheter, s. 123; kap. 6.8 om ansvar för art. 50 transparens, s. 298–299.)

Rättslig grund: AI-förordningen anger att AI-system inte får kränka grundläggande rättigheter och ska vara människocentrerade och tillförlitliga, bland annat genom tydlig information till användare. Detta förutsätter att information och gränssnitt är begripliga och tillgängliga för personer med funktionsnedsättning.

Afasiförbundets förslag:

- Inför i den nya kompletterande svenska förordningen en bestämmelse om att myndigheter som använder AI-system ska säkerställa kommunikativ tillgänglighet: lättläst/lätt svenska, visuellt stöd, alternativ och kompletterande kommunikation (AKK), samt inbyggt stöd för tal-till-text och text-till-tal där relevant. (Placering: förordningskapitlet som utredningen föreslår, jfr kap. 1.4 och 5.2.1.)
- Ge PTS mandat att föreskriva minimikrav på begriplighet och tillgänglighet för AI-system som nyttjas av offentliga aktörer, samt ta fram checklistor för upphandling och införande. (Jfr kap. 6.4.4 om PTS som samordnande marknadskontrollmyndighet och kap. 9.5.4 om ansvar för vägledning.)

3.2. Kräv konsekvensbedömningar som fångar digitalt utanförskap och kommunikativa risker

Bedömning: SOU:n tar upp grundläggande rättigheter och bilaga III-områden, men det saknas explicit krav på att konsekvensbedömningar (till exempel i välfärd, arbetsmarknad, utbildning, rättsväsende) måste omfatta begriplighet och kommunikativa hinder för berörda grupper. (Se kap. 8 om art. 77 och grundläggande rättigheter, s. 327–346.)

Rättslig grund: AI-förordningen är till för att skydda grundläggande rättigheter - där tillgång till information, möjlighet att förstå beslut och att kunna invända är centralt. Riskbaserade krav och transparens (huvudartiklar, inkl. art. om transparens/användarinformation) ska göra det möjligt för användare att förstå och utöva sina rättigheter.

Afasiförbundets förslag:

- Ange i förordning eller föreskrift att konsekvensbedömning av grundläggande rättigheter vid högrisk-AI ska beskriva hur personer med kommunikativa funktionsnedsättningar ges faktisk möjlighet att förstå, påverka och överklaga AI-stöd i beslut. (Koppla till ansvarsfördelning i kap. 6.5 om bilaga III-områden, s. 225 ff.)

- Kräv brukartestning med målgrupper (inklusive personer med afasi och språkstörning/DLD) i "testning under verkliga förhållanden" och i AI-sandlådan. (Se kap. 4.8 om sandlådor och real-world-testing, s. 135.)

3.3. Ge PTS ett tydligt uppdrag om tillgängliga medier och begriplighet

Bedömning: Utredningen föreslår PTS som samordnande marknadskontrollmyndighet och kontaktpunkt, med bland annat ansvar för vägledning och medvetandehöjande insatser. Detta är bra, men uppdragstexten bör uttryckligen omfatta tillgänglighet/kommunikativ begriplighet och samverkan med funktionsrättsrörelsen. (Se kap. 6.4.4 s. 203; kap. 9.5.1–9.5.5 s. 360–374.)

Afasiförbundet förslag:

- I förordningstexten: Precisa att PTS ska samordna vägledning och tillsynskriterier för begriplighet och tillgänglighet i AI-system i offentlig sektor (webb, appar, automater, kontaktcenter, beslutsstöd). (Se också regeringens sammanfattning av huvuddragen om PTS roll.)
- Inrätta ett råd för inkluderande AI knutet till ansvarig myndighet med funktionsrättsorganisationer som permanenta ledamöter, för att granska vägledningar, föreskrifter och sandlådeprojekt innan beslut. (Jfr kap. 9 om samordning/samverkan.)

3.4. Sanktioner och tillsyn måste kunna träffa offentliga aktörer vid brister i begriplighet

Bedömning: Utredningen öppnar för att även myndigheter (ej domstolar i dömande verksamhet) kan bli föremål för sanktioner. Afasiförbundet tillstyrker detta - och vill att bristande kommunikativ tillgänglighet uttryckligen räknas som efterlevnadsbrist. (Se översikt och författningsförslag; samt beskrivningar av sanktioner och efterlevnadsåtgärder i kap. 4.11 s. 140 samt kap. 10 ff.)

Afasiförbundets förslag:

- Tydliggör i förordningsmotiv och föreskrifter att otillräcklig användarinformation/begriplighet för utsatta grupper är en tillsyns- och sanktionsbar brist vid användning av högrisk-AI i offentlig sektor (till exempel beslut om förmåner, arbetsmarknadsinsatser, vård). (Koppling till bilaga III-ansvar i kap. 6.5.)

3.5. Sandlåda och standarder: säkra inkluderande design från start

Bedömning: Förslaget om regulatorisk sandlåda och vägledningssuppdrag är lovligt. Men det saknas tydliga inklusionskrav. (Se kap. 4.8 s. 135; kap. 9.5.4 s. 372.)

Afasiförbundets förslag:

- Kräv att sandlådans antagningskriterier innehåller tillgänglighets- och begriplighetskriterier samt medverkan av berörda användare (till exempel personer med afasi och språkstörning/DLD).
- Uppdra åt PTS att, tillsammans med standardiseringsorgan, ta fram svenska tillämpningsguider till AI-förordningens transparenskrav med konkreta testbara kriterier (exempel "kan användaren få text uppläst med ett klick?", "finns lätt svenska-läge?", "finns sammanfattning i punktform?", "finns ikon-stöd?"). (Jfr kap. 9.5 om PTS föreskrifter/vägledning.)

4. Konkreta författningsförslag

Afasiförbundet föreslår följande tillägg i den nya kompletterande lagen/förordningen och i PTS föreskrifter:

- **Kommunikativ tillgänglighet (ny paragraf i förordning):**
Offentliga organ som tillhandahåller AI-stöd i kontakter med allmänheten ska säkerställa att information och gränssnitt är begripliga och tillgängliga, bland annat genom stöd för lätt svenska, AKK, tal-till-text, text-till-tal och multimodal interaktion, där det är relevant. (Motiv: AI-förordningens krav på transparens och skydd av grundläggande rättigheter; SOU kap. 4.4, 6.8, 9.5.)
- **Rättighets- och begriplighetsbedömning (föreskrift/AFS-liknande):**
Vid införande av högrisk-AI ska konsekvensbedömningen inkludera digitalt utanförskap och kommunikativa hinder, med åtgärdsplan och brukartest med representanter för berörda grupper. (Motiv: AI-förordningens rättighetsfokus; SOU kap. 8, 6.5.)
- **Tillsynskriterier (föreskrift):**
Marknadskontrollmyndigheterna ska kontrollera faktisk begriplighet (exempel. uppmätt förståelsegrad, felcitat/avbrott i

interaktion, möjlighet att få mänskligt stöd utan hinder). (Motiv: SOU kap. 6.2–6.4, 10.)

- **Delaktighet (förordning):**
Ansvarig myndighet ska ha ett råd för inkluderande AI med funktionsrättsorganisationer och publicera öppna remisser för vägledningar/standarder innan beslut. (Motiv: SOU kap. 9.2–9.5.)

5. Särskilda synpunkter per kapitel i SOU 2025:101

- **Kap. 4.4 (Transparenskyldigheter, s. 123):**
Vi efterlyser ett uttryckligt tillägg i svensk förordning/PTS-föreskrift om språklig och kommunikativ anpassning av användarinformation och gränssnitt, inte enbart teknisk transparens.
- **Kap. 6.4.4 (PTS som samordnande myndighet, s. 203) & kap. 9.5 (PTS uppgifter, s. 360-374):**
Vi tillstyrker PTS som nav, men uppdraget bör uttryckligen omfatta tillgänglighets- och begriplighetskriterier, checklista för upphandling samt medvetandehöjande insatser riktade till sektorer med hög risk för digitalt utanförskap.
- **Kap. 6.5 (Ansvar per bilaga III-område, s. 225 ff.):**
Vi föreslår att berörda sektorsmyndigheter (till exempel Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen) får ett uttryckligt tillsynskrav att säkerställa begriplighet i AI-stödda beslutskommunikationer ("rätt att förstå"/"rätt att invända").
- **Kap. 8 (Art. 77 - grundläggande rättigheter, s. 327-346):**
Förtydliga i svensk reglering att rätt till begriplig förklaring omfattar anpassad förklaring (lättläst, talat, visuellt), inte bara teknisk motivering.
- **Kap. 4.8 (Sandlådor, s. 135):**
Inför inklusionskrav och brukarmedverkan som villkor för sandlådedeltagande samt prioritering av projekt som stärker tillgängliga medier.
- **Sanktioner (översikt på [regeringen.se](https://www.regeringen.se) + kap. 4.11/10):**
Vi tillstyrker sanktionsmöjligheter mot myndigheter och vill att brister i kommunikativ tillgänglighet ska kunna utlösa förelägganden/sanktioner.

6. Samlad bedömning

SOU 2025:101 är ett viktigt steg. För att leva upp till AI-förordningens rättighetsambition krävs dock att Sverige tydliggör kommunikativ tillgänglighet och begriplighet som rättsligt krav i offentlig användning av AI, med tillsyn och sanktionsmöjlighet. Det är avgörande för att personer med afasi och språkstörning/DLD ska kunna vara delaktiga, förstå beslut och utöva sina rättigheter.

Stockholm 2026-02-18

Lilian Larsson
Förbundsordförande Afasiförbundet/Talknuten